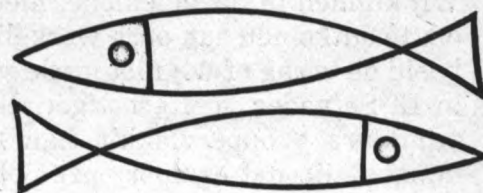

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. Kranenburg / Rolde

JUDAS (2)

Een van de twaalven

Het ontgaat u hoop ik niet dat ik in het opschriftje de klemtoon heb laten verspringen! 'Judas, een van de *twáálven*' stond er vorige week en dat zijn woorden als in signaal-rood geschreven, die ons waarschuwend zeggen *wáár* je juist zo vlak achter Jezus terecht kun komen. Je wordt in die woorden vlak naast Judas neergezet als een verschrikkelijke mogelijkheid. Maar als ik de klemtoon verleg: 'Judas één van de twaalven' zijn het plotseling woorden die mij bij Judas vandaan trekken en mij zeggen dat het beslist niet noodzakelijk is om in de omgeving van Jezus uit te groeien tot iemand, die Hem verraad. 'Één van de twaalven' heeft Jezus verraden en *wáárin* de andere elf tegenover Hem ook tekortgeschoten zijn, verraden hebben ze Hem niet.

In de lijdenstijd vraag ik mij soms af hoe ons zondebesef eigenlijk in elkaar zit. Er staan dan plotseling veel christenen op die bereid schijnen te zijn, de schuld op zich te nemen van het allerergste door mensen ooit verricht: de moord op Gods Zoon. Men laat zich daarvan dan massaal beschuldigen zonder een woord van protest. Op een bandopname hoorde ik een collega eens in een preek zeggen: 'Wij hebben Christus van de wereld weggepest'. Zou het niet gepast geweest zijn als er uit de kerkgangers iemand was gaan staan om vriendelijk te zeggen: 'ach, dominee, wilt u dat niet terugnemen want dat hebben wij niet gedaan. Hij weet dat wij Hem liefhebben'?

Ik wil de schuld hiervan niet op de dichters schuiven, maar zij verwoorden wel vaak wat onder de mensen leeft. 't Fijnt om te lezen zijn altijd de woorden waarvan je zegt: ik wou dat ik die had gevonden. Zo overschrijden ook dichters herhaaldelijk rondom het lijden van de Here Jezus de realiteit. Ik heb zelfs altijd wat afkeer gehad van de klasieke woorden van Revius: 'Ick ben 'o Heer, ick ben 't, die U dit heb gedaan'. Uit de context blijkt dan dat de dichter in die woorden de schuld op zich neemt van alles wat de Here Jezus is aangedaan. Ik weet wel dat je dan moet doorlezen tot het slot: 'want dit is al geschiet, helaas! om mijne sonden', en bij die woorden moet ik schuld bewust het hoofd buigen maar van de belijdenis dat het Hem aangedaan is *vanwege* mijn zonden naar de bekentenis dat ik het heb gedaan, nee, dat is hier een te lange weg, die ik niet met gebogen hoofd ga.

Datzelfde soort bedenkingen heb ik tegen de woorden van Roel Houwink die ook nogal eens lijdenspreken hebben gehaald:

Waren niet wij het, die uw armoe hoonden?
Was het niet onze mond die U verried?
En was niet ik het die U spottend kroonde?
En diep de speer in Uwe zijde stiet?

Op al die vragen moet ik antwoorden dat ik dat niet was. Zo beroep ik mij nu tegen de woorden 'was het niet onze mond die U verried?' op de bijbelwoorden: 'Judas, één van de twaalven', niet alle twaalf.

Is het vanuit een bedenkelijk tekort aan ellende-kennis dat ik dit zeg? Nee, maar ik ben voor véél, voor onnoemelijk veel *bewáárd* en het is vanwege die bewaring, die het werk van God is, dat ik deze dingen zeg. Ik wil niet dat de afwijzing van de geciteerde beschuldigingen in mindering komt op mijn schuld, maar ten goede komt aan de eer van Gods werk in ons.

Ik geloof trouwens dat die beschuldigingen en aanklachten rondom het lijden van de Here Jezus gevaarlijk oppervlakkig zijn. Ik geloof dat zij over de werkelijkheid van onze schuld heen zien. Ik moet er bij denken aan het liedje dat Wim Kan op oudejaarsavond zong met de climax: 'Horen wij niet thuis in de Bijlmer bajes?' Hij verwierf een klate-rend applaus, maar in dat applaus zit natuurlijk ook een geweldig stuk oppervlakkigheid. Ik zou niet graag tegen zomaar een klappende meneer zeggen: 'Beseft u wel dat u in de bajes thuis hoort?' Tien tegen één dat ik iemand zou treffen die zou briesen van verontwaardiging. Terecht. Of misschien ook wel ten onrechte, want het is denkbaar dat er mensen zaten te klappen die inderdaad in de Bijlmer bajes thuis horen.

Welnu: als wij allen de Heer hebben gekruisigd, wat zit er dan nog voor dreigends in de waarschuwing van Hebr. 6 dat wij wat ons betreft Hem *alsnog* kunnen kruisigen? En als wij allen Jezus hebben verraden, hebben de woorden 'Judas, een van de *twáálven*' niets dreigends meer. Ik besef dan niet meer dat ik juist in zijn nabijheid kan komen tot een haat die Hem voor dertig zilverlingen verkoopt.

IN DIT NUMMER

41 Ds J. Kranenburg,
Judas (2)

42 Ds H. Amelink,
Een vertaling ...

44 D. W. L. Milo,
Werken aan Gods woning

45 W. Smouter,
Breukelen langs de zijlijn

46 Ingezonden

Wij kunnen in dit algemene, niet-reële schuldbesef vluchten om te ontkomen aan onze werkelijke schuld. Ik vind bij voorbeeld de vraag of wij niet mede schuldig zijn aan de moorden in El Salvador veel ernstiger. Ik weet wel dat ook hier de schuldvraag oppervlakkig kan worden, maar het zou ook kunnen zijn dat er door onze politieke slordigheid mogelijkheden worden verzuimd om er iets tegen te doen.

'Judas, één van de twaalfen', dat opent toch perspectief. Het laat de mogelijkheid open dat ik behoor tot de elf, die Hem niet hebben verraden al is er overigens ook voor hen geen enkele reden om over hun houding te roemen. Maar waarom zou je zelfs boven deze elf niet uit kunnen komen? In mijn werkbijbelje staat zowel in Marcus 14 als in Mattheüs 26 onder één kopje: 'de zalving en het verraad'. Ik weet wel dat die opschriftjes geen gezag hebben, maar daarom kunnen ze wel eens aardig zijn. Is het niet merkwaardig dat de bijbel hier twee mensen die in hun houding tegenover de Here Jezus elkaars tegenpolen zijn geworden zo dicht bij elkaar zet? Judas en Maria van Bethanië staan in één lijstje. Je komt in de bijbel zo vanuit de geur van de mirre in de stank van het verraad.

Zoals ik oppervlakkigheid bespeur in de beschuldiging dat wij allen Jezus hebben verraden, zo zou het eenzelfde soort oppervlakkigheid zijn indien iemand de weldaad die Maria Hem bewees zou claimen als een daad van ons allen.

Judas was één van de twaalfen. En Maria was er één uit een nog veel grotere kring, maar toch zet de bijbel haar vlak naast Judas. Misschien om mij te zeggen: Het moet niet noodzakelijk uitlopen op het verraad van de Heer als je in zijn omgeving blijft, want het kan ook de kant uitgaan van een liefde waarvoor niets te gek was om zich uit te drukken. En nu Hij nog niet Zelf in ons midden is, in hoeveel gestalten is Hij nu niet onder ons om te bewijzen dat wij Hem liefhebben en Hem niet verraden, kruisigen of bespotten omdat wij daar-

H. Amelink / Aalten

Een vertaling...

In 1980 verscheen bij de uitgeverij Van den Berg te Rotterdam een vertaling van het boek van Lic. Hermann Klugkist Hesse over Hermann Friedrich Kohlbrügge. Het oorspronkelijke duitse boek was verschenen in 1935. Het is merkwaardig genoeg in een land waar een vereniging van vrienden van Kohlbrügge, dat dit boek niet eerder vertaald is. Het is een goede zaak. Want veel pogingen tot een volledig overzicht van persoon en werk van Kohlbrügge zijn er niet gedaan. In het Nederlands is het beste de dissertatie van dr J. van Lonkhuijzen over Kohlbrügge uit het jaar 1905. Dat boek heeft nogal wat bestrijding gevonden juist van de zijde van de vrienden van Kohlbrügge. Maar die hebben zelf niet een gelijkwaardige tegenhanger geproduceerd in het Nederlands. Daarom is het bepaald een aanwinst deze vertaling van het boek van Klugkist Hesse. De vertaler is ds J. van der Haar uit

Houten.

Toch roept deze vertaling ook wel wat vragen op, die de vertaler raken, die Kohlbrügge raken en die christenen raken die gereformeerd wensen te zijn en daarbij welbewust behoren bij een afgescheiden kerk.

Bevindelijk

De uitgave is goed. Maar te vaak klinkt de stem van de vertaler erin door. Zo sterk soms dat ik bij herlezing van deze vertaling toch maar weer naar het oorspronkelijke duitse boek heb teruggegrepen omdat ik

dacht „maar dat kan de bedoeling niet zijn geweest van de schrijver”. De vertaler heeft noten toegevoegd. Soms in de tekst. Soms onderaan de bladzijde, maar het is niet altijd duidelijk of het een noot is van de schrijver of van de vertaler. Dat is niet zo erg als je de duitse uitgave bij de hand hebt, maar het is storend als je die niet ter beschikking hebt.

Enkele voorbeelden.

Op bladzijde 26 van de Nederlandse uitgave staat dat Kohlbrügge's vader in zorg over zijn zaken hardop zong in het duitse „Beveel gerust uw wegen”. Dan staat er een noot bij, die van de vertaler is — maar dat staat er niet bij — die zo luidt: „In het Duits 'Befiehl du deine Wege und was dein Herze kränkt, der allertreusten Plege...’ Men bedenke, dat de Kohlbrügge's van huis uit Luthers waren: het oude kerklied is van Hans Leo Hassler (1564-1612)”. Je vraagt je af: moet Kohlbrügge verontschuldigd worden omdat hij gezongen zong in zijn jeugd en ook in zijn gemeente? Kohlbrügge wordt in het woord vooraf van de vertaler voorgesteld als een Geestes-gezalft bevindelijke prediker. En juist de 'bevindelijke' kringen in Nederland zingen geen gezangen. Vreest ds Van der Haar dat in zijn kringen daarom Kohlbrügge al veroordeeld zal worden? Zo niet, wat is dan de zin van de noot, waarin ons verteld wordt dat we vooral moeten bedenken dat Kohlbrügge van huis uit Luthers is. Een feit dat in het boek van Klugkist Hesse natuurlijk nadrukkelijk aan de orde komt, omdat Kohlbrügge overgegaan is van de Lutherse belijdenis naar de Gereformeerde en omdat men Kohlbrügge in het Hersteld Lutherse kerk van Amsterdam geweigerd had als dominee.

Ik vermoed dat we aan dezelfde 'bevindelijke' kringen moeten denken als op bladzijde 376 meege-deeld wordt dat bij de begrafenis van Kohlbrügge Psalm 116 gezongen is en dat er dan in een noot bij staat „Ook bij de begrafenis van wijlen ds I. Kievit te Baarn hebben we achter de baar uit Psalm 116 gezongen; een koningskind werd begraven”. Daar staat wel bij dat het een noot van de vertaler is. Maar welke zin heeft deze mededeling in een boek over Kohlbrügge? Geen enkele. Ik heb geen enkele reden iets ten nadele van ds Kievit te zeggen. Maar het past niet in een boek van deze aard. Hoe ver reikt het recht van een vertaler toevoegingen te doen?

Wedergeboorte

Soms heeft de vertaler kennelijk een andere mening dan de schrijver. Dat mag uiteraard. Maar in een enkel geval beslist ook een andere mening dan Kohlbrügge, ja een mening waarvan Kohlbrügge gegruwd zou hebben.

Veel verschillen rond de leer van Kohlbrügge raken de vraag over de

verhouding tussen de rechtvaardiging en de heiliging. In een noot op de bladzijden 244 en 245 van de vertaler staat dit „Onze vaders hebben klaar en duidelijk onderscheid gemaakt tussen rechtvaardigen heiligmaking; de eerste heet een richterlijke daad Gods, ze is forensisch; de andere betreft het proces van de bekering. Wedergeboorte, als instorting van het nieuwe leven, staat werkelijk in verband met de rechtvaardiging. Bij de volwassenen gaat m.i. de wedergeboorte aan de rechtvaardiging vooraf. Niet een dode, maar een in beginsel levendgemaakte zondaar leert zich schuldenaar kennen voor God. En het wonderlijke is, hij blijft zich als zodanig kennen, tot de laatste doodsnik toe”. De noot gaat nog iets verder, maar ik geef zo het wezenlijke wel weer. Maar wat zegt Klugkist Hesse nu over deze zaak?

Die zegt: Het kenmerk van de prediking in de school van Schleiermacher en het kenmerk van de prediking in de kring van de „gewekten” is dat men de eigen belevenissen, namelijk de vrome belevenissen en ervaringen, die door Gods Woord gewekt worden voor de gemeente uitbreidt, „in plaats van ernst te maken met het Woord des Heren: alle vlees is gras!” Kohlbrügge „preekt niet zich zelf, maar hij wil werkelijk het Woord van God aan het woord laten komen”. Blz. 337/338. Kohlbrügge die juist ook in de vrome mens niets wist te vinden, die leerde dat de heiliging geen eis is aan de zondaar maar een belofte van God die aangegrepen moet worden, zou zich in de mening van de vertaler niet kunnen vinden. En de schrijver van het boek ook niet. Drs J. van Heyst schrijft in een verzameling van studies over Kohlbrügge, uitgegeven onder redactie van ds W. Aalders en ds D. van Heyst op blz. 183 precies het tegenovergestelde van ds Van der Haar. Drs Van Heyst zegt en m.i. terecht dat het Réveil waaruit Kohlbrügge stamde naast veel goeds ook negatieve kanten heeft. „Een innige, in intieme kring beleefde vroomheid bracht een sterke accentuering van het eigen ik en van de eigen groep met zich en daarmee een onderwaardering voor de kerk en haar ambten. Separatistische neigingen vielen overal te constateren. De wedergeboorte dreigde telkens een op zichzelf staand leerstuk te worden. Op uitverkiezing en bevinding viel een bijzondere nadruk”. En dan... „Het geniale van Kohlbrügge nu is geweest, dat hij al deze negatieve elementen in Réveil en Afscheiding (maar ook daarbuiten in overvloed aanwezig!) onder één noemer heeft gebracht: de begeerte iets voor God te willen zijn, de lust zelf iets te dóén...” Bevinding is een goede zaak. Ieder kind van God heeft er weet van. Maar Kohlbrügge een bevindelijk prediker te noemen is onjuist. Hij toch leerde juist dat als je bij je zelf niets meer bevond dat je dan daar was waar een zondaar zijn moest: aan de voeten van het kruis.

pastorale notities

Schriftcritiek (1)

Er is een andere manier van Schriftcritiek dan de ordinaire, waarin men het Goddelijke karakter van de Schrift ontkent. Je kunt aan Schriftcritiek doen, als je de Bijbel zo uitlegt dat hij past in eigen gedachten-gang. Dat is een gevaar dat alle uitleggers van de Bijbel lopen. En het is voor de uitleggers goed zich van dit gevaar steeds weer bewust te zijn. Ook de vroomste uitlegger is tot alle kwaad in staat. En daarom wordt de gemeente dan ook opgeroepen te toetsen alles wat van de leraren wordt voorgesteld zoals de kanttekeningen dat zeggen bij het woord van Paulus „maar toetst alles en behoudt het goede”. 1 Thess. 5 : 19-21. Als de gemeente niet wakker is en niet toetst dan is ze bezig de Geest te doven.

Het is ook mogelijk dat we tot Schriftcritiek gebracht worden om de eenvoudige reden dat de zaken die daarin van ons gevraagd worden ons niet aanstaan of omdat we de geboden en beloften des Heren te moeilijk vinden. Iemand die weigert naar het Avondmaal te gaan en zegt het „doet dat tot Mijn gedachtenis” geldt mij niet, maar geldt alleen mensen die een bepaalde staat van vroomheid hebben bereikt doet in feite ook aan Schriftcritiek, al doet hij nog zo verontwaardigd over de wijze waarop de neo-gereformeerden de Bijbel lezen. In de discussie over de anti-discriminatiewet komt het verschijnsel ook voor. Omdat men homofiele praktijken wil verdedigen moet dat wat Paulus zegt in Romeinen 1 op een andere situatie slaan. Het meest intelligent werd het gedaan onlangs door Prof. dr H. Berkhof

in het dagblad Trouw. Hij maakte in zoverre een gunstige uitzondering op het grote koor, omdat hij het opneemt voor de vrijheid van wat hij noemt de „rechts-orthodoxen” om hun eigen scholen e.d. in te richten zoals zij dat willen. Hij doet niet mee aan de hetze tegen hen die geschrokken zijn van dit ontwerp van wet.

Maar hij ontkent dat het beroep op Romeinen 1 geldig is. Hij zegt dat Paulus de aanstekelijke mode van de homofilie in Rome aan de kaak stelt. Maar nu „spreken wij over naar schatting vijf procent onder ons die homofilie als natuurlijke geaardheid hebben meegekregen”. Daarom mogen wij nu niet de visie van Paulus toepassen.

Afgedacht van de vraag of er ook nu niet van een mode sprake is, zegt Prof. Berkhof dat als een grote groep dat doet wat Paulus verbiedt dat dan zijn woord niet meer geldt. Maar wie maakt dat uit?

Onze Here Jezus Christus heeft Paulus gekozen. Hij kwam in de volheid des tijds. Daarna is er van geen andere tijd meer sprake. En Jezus wist wel wie Hij koos. Iemand voor al de eeuwen. Zijn woord moeten we aanvaarden als wat het werkelijk is: Gods Woord. 1 Thess. 2 : 13. Als we nu echt geloven dat Jezus Christus verschenen is in de volheid des tijds en als we nu echt geloven dat Hij zich niet vergist heeft toen Hij Paulus koos, als we nu echt geloven dat ook wij nu alleen maar door het woord van de apostelen tot geloof komen, waar haalt Prof. Berkhof of wie dan ook het recht vandaan om te ontkennen dat ook wat in Romeinen 1 staat behoort tot wat de apostelen de volkeren moesten leren onderhouden? Sedert de apostelen behoefte de waarheid niet meer gezocht te worden. Alleen maar geloofd en aanvaard. Iets anders te zeggen is een subtiel manier van Schriftcritiek. En dat alleen maar om in de pas te blijven met de mode.

H. Amelink, Aalten

gerekende gerechtigheid spreekt van een ingegoten gerechtigheid. Dat is een terugkeer tot achter de reformatie. Dat is al begonnen bij Osian-der en Böhl ziet daarin een wortel van veel kwaad. Hij is daarin een echte leerling van Kohlbrügge.

Afscheiding

Ds Van der Haar heeft een intense afkeer van de Afscheiding. Hij meent daarin aan de zijde van Kohlbrügge te staan, die trouwens ook door de vrienden steeds voorgesteld wordt als iemand die van separatisme niets moest hebben. Nu geloof ik dat laatste ook. En iedereen die de HERE kent heeft een afkeer van separatisme. Kohlbrügge heeft zich inderdaad tegen de Afscheiding gekeerd, maar alle water van de zee wast niet weg dat Kohlbrügge zelf voorganger werd in een afgescheiden gemeente. Klugkist Hesse steekt dat ook niet onder stoelen en banken. Hij weet er ook niet zo goed weg mee. De tegenspraak in Kohlbrügge's woorden en daden is overigens niet zo moeilijk te verstaan. Kohlbrügge begeeft zich pas eerst goed op de weg van de afscheiding in Duitsland als hij daarvoor toestemming heeft van de koning van Pruisen. Hendrik de Cock had geen toestemming van de koning. Integendeel. En gezien de opvattingen van Kohlbrügge — daarin leerling van Bilderdijk — over het drievoudig snoer „Kerk-Nederland-Oranje” is het duidelijk dat hij er niet over dacht tegen de wil van de koning in te gaan. Klugkist Hesse citeert uit een brief van Kohlbrügge, waarin hij zegt „Ik ben ontzettend tegen afscheiding, en ik hoop evenzeer ! dat ze spoedig zal komen, opdat de ongedoopte kinderen van mijn vrienden hier vrij gedoopt kunnen worden”. Als men steeds weer poogt deze handeling van Kohlbrügge toch uit te leggen als niet afscheiden is me dat wel, maar het maakt wel een merkwaardige indruk. Kohlbrügge heeft dezelfde pretentie gehad als de Afgescheidenen en Dolerenden in Nederland: zijn gemeente was de oude gereformeerde kerk. Op de catechisatie vertelde hij van de geschiedenis van de gemeente „om dan met een vraag te besluiten, of dus een nieuwe gemeente gesticht werd, of dat het de oude Gereformeerde (nog) was. En de kinderen moesten antwoorden: Het was de oude.”

Kohlbrügge is er mij niet minder om dat zijn woorden en daden niet geheel kloppen. Maar wat de vertaler als noten toevoegt inzake de Afscheiding getuigt van een afkeer van gescheidenen die met de term onvriendelijk heel zacht getypeerd is. In een onvriendelijkheid schrijft hij over afgescheidenen die in het oorspronkelijke boek bij de auteur niet te vinden is. Weer in een noot (niet van de auteur, maar van de vertaler, zonder dat het erbij staat) staat „natuurlijk” op blz. 173 te lezen dat Hendrik de Cock wel aanleiding

heeft gegeven dat de hevormde kerk hem uitwierp omdat hij, tegen de kerkelijke voorschriften in, kinderen uit naburige gemeenten doopte. Maar was het dan wel in overeenstemming met de voorschriften dat de vrijzinnigheid zich breed mocht maken? En: gelden menselijke voorschriften boven Gods Woord? Juist het feit dat Kohlbrügge later dezelfde weg opging als De Cock, hoewel hij dat niet wilde, zou wel tot een beetje matiging in het beoordelen van een bevindelijk prediker als De Cock was moeten leiden.

De verwaten afkeer van afgescheidenen bij ds Van der Haar wordt wellicht wel het duidelijkst in een noot op blz. 176. Weer van de vertaler. Zonder dat het erbij staat. Kohlbrügge schrijft aan De Cock dat hij langs wettige weg beroepen is. En dat daarom niemand hem kan afzetten. Alleen God. En dan komt de noot met de kritiek en op Klugkist Hesse en op Kohlbrügge. „Op dit punt hadden en De Cock en Kohlbrügge wel eens mogen bedenken, dat ook De Cock als jong predikant de vrijzinnige leer verkondigd heeft. Zulks te bedenken, had tot ootmoed kunnen dienen. En bijna anderhalve eeuw na de Afscheiding en bijna een eeuw na de Do-leantie. In de Hervormde Kerk is nog een bevindelijke, rechtzinnige prediking te beluisteren. De scholastiek heerst oppermachtig bij 'de gereformeerden', en in onze tijd is er grote samenwerking met Rome, vervlakking tegenover de Midden-orthodoxen, ja er zijn tal van vrijzinnige tendenzen bij leidinggeven-de personen te merken”.

Het verwijt aan De Cock dat eigen verleden tot meer geduld en ootmoed had moeten leiden is een kwalijke aanval en bepaald onzinnig. Had Paulus geduld moeten oefenen met het Farizeïsme en met het Jудаïsme omdat hij vroeger zelf een Farizeeër was? Mocht Luther doen wat hij deed? Had ook hij dan niet geduld moeten hebben omdat ook hij echt rooms geweest was? En had Augustinus maar moeten zwijgen omdat hij eerst zo'n vreemd leven leidde? De vragen stellen is het antwoord weten.

Heel kwalijk is op bladzijde 99 een vraagteken. Daar staat dat Kohlbrügge geen verachting wilde strooien „tegen degenen, die in naam van de regering (?) met de algemene en bijzondere regeling van de kerkelijke zaken toevertrouwd zijn.” In het oorspronkelijk is het vraagteken een uitroepeten (blz. 105 Duitse uitgave). Er staat niet bij dat ds Van der Haar dat veranderd heeft. Dat is al erg. Maar erger is nog dat nu eenmaal niet te ontkennen is dat de Hervormde Kerk toen ze Kohlbrügge weigerde een bestuur had onder koninklijk toezicht. Juist om Kohlbrügge te begrijpen in zijn houding moet dat element van eerbied voor de koning er steeds bij. Hoe merkwaardig dat nu voor afgescheidenen ook klinkt.

Niet roemende in wedergeboorte of wat dan ook. Klugkist Hesse zegt terecht dat Kuyper leerde de rechtvaardiging van de verkorene en Kohlbrügge, gehoorzaam aan de Schrift, de rechtvaardiging van de goddeloze.” Wie heeft, zoals hij! de genade geprezen, welke niet de uitverkorene (vgl. Abraham Kuyper), maar de goddeloze rechtvaardigt? Wie heeft, zoals hij!, de verlorene, de zwaarmoedige kunnen doen weten, dat hij niet verloren is?” (blz. 237, 238). Kohlbrügge leerde ook niet de rechtvaardiging van de-inbeginsel levend gemaakte door de wedergeboorte. In dat gedachtenklimaat ben je dichter bij Kuyper dan bij Kohlbrügge. Bestaat heel onze wedergeboorte niet daarin dat we alles van Christus alleen verwachten en ophouden iets in ons zelf te zoe-

ken? Kohlbrügge geeft deze omschrijving van de wedergeboorte: „dat men uit de Wet en haar werkingssfeer door God, de Heilige Geest overgezet wordt in het geloof, dat de Here Jezus omhelst als zijn enige Leraar, Koning, Hogepriester, Wetgever en Zaligmaker, waardoor men zijn zaligheid niet meer verwacht van de werken der gerechtigheid die wij gedaan zouden kunnen hebben, maar van de grote barmhartigheid van onze God en Zaligmaker”. Kohlbrügge schrijft dit in een verklaring van Johannes 3 : 3. Zo is dan wie in Christus Jezus is een nieuwe schepping. Kohlbrügge's leerling en schoonzoon, prof. dr E. Böhl heeft een boek het licht laten zien over de rechtvaardiging in 1890, waarin hij zich keert tegen een ieder die in plaats van een toe-

D. W. L. Milo / Dalmally

Werken aan Gods woning

n.a.v. Etty Hillesum,
„Het verstoorde leven”,
de Haan, Haarlem, 1981

De terminologie van een „ongeschoold” christen zet ons soms voor vragen, die alleen vanuit de Bijbel kunnen worden beantwoord. Niemand zegt, dat Etty Hillesum haar privé dagboek in vlekkeloze Bijbel- en catechismustaal had moeten opstellen; bijvoorbeeld met gebruik van de trits: ellende, verlossing, dankbaarheid. Maar wie haar overleggingen liefdevol aanhoort, herkent de stem van de medechristen; soms nog dwalend, soms verrassend wijs en vergevorderd. En altijd rijp voor de eeuwigheid, waar ze voor stond.

Zo is er een duidelijke en snelle ontwikkeling te zien in haar verhouding tot God de Heere. Via een novelle „Het meisje, dat niet knielen kon”, begrijpt ze zichzelf. Ze vraagt haar leermeester, of die wel eens bidt; en na een bevestigend antwoord: wát dan wel? Maar hij is schuchter en antwoordt: dat kan ik u nú nog niet vertellen. En een oudere vriendin, een jonge christenvrouw, zegt openhartig: ik kniel gewoon ergens neer en vraag God, wat ik doen moet. Deze beide vrienden brengen haar op weg tot God.

Aanvankelijk zoekt ze God in zich, diep in haar hart. Ze „houdt dialogen met dat allerdiepste in mij, dat ik gemakshalve God noem”. Bidden met de ogen naar de hemel (zoals haar vaderen deden) duidt er op, dat men God buiten zich zoekt. Bidden met gesloten ogen en het hoofd in de handen doet God in ons vermoeden, 45. Ze zegt: „ik rust in mijzelf” — maar ze blijkt die rust in God te vinden! En dan die dialogen:

„Het leven is zo waard geleefd te worden — God, je bent toch wel een beetje bij me?”, 52. Als ze haar vriendin vraagt: had je nooit willen trouwen? antwoordt deze eenvoudig: God heeft me nooit een man gestuurd. Ook dat is een bij-

drage aan haar welzijn: niet háár beslissing, maar Gods leiding moet het doen; zonder dat ze passief wordt. Toch blijft ze nog „goed luisteren naar haar oerbron, laat zich niet verwarren door mensen”, 54.

Ze spreekt van „God onderdak geven”. Dat lijkt nogal autonoom maar het klopt wel met Gods wens van: een woning bij ons maken. Tot een „stille Stunde” en tot regelmatig Bijbel-lezen komt ze aanvankelijk nog niet; daartoe is ze nog te onrustig. Maar wel wordt haar natuurlijke leven aangetast door een vergeestelijkingsproces, 53. Ze leest Augustinus, Rilke, Dostojewski en de Evangelisten en „verkeert in heel erg goed gezelschap”, 90. Haar geloven „aan” God maakt plaats voor een geloof „in” God. En God is ons geen verantwoording schuldig, maar wij Hem, 105. Ze gelooft in God, „ook als de luizen me binnenkort hebben opgevreten in Polen”, 107. Een paar psalmen op de vroege morgen, die men in zijn leven een plaats weet te geven, noemt ze goede spijs op de nuchtere maag, 117.

„En als God mij niet verder helpt dan zal ik God wel helpen”, zegt ze in een erg persoonlijke exegese van haar mede-arbeiderschap (127) en „vertrouwen dat ik, ook wanneer het me slecht gaat, dit leven nog aanvaard en goed vind”. „Ik ga er van uit dat God zo veel mogelijk te helpen. dan ben ik er voor anderen ook”, 128.

Zo leert het meisje, dat niet knielen kon, bidden. „Mijn wezen is bezig zich te veranderen tot een groot gebed”, 119, 126. „Ik voel me alleen in Gods armen”, 130. In haar „zondagochtend-gebed” (131): „een stukje van jou in onszelf, God. Ik roep je niet ter verantwoording, 132. „Ergens in mij bloeit de (nu dode) jasmijn verder en verspreidt haar geuren rondom de woning, waarin jij huist, mijn God”, 132. „Ik zal je alle bloemen brengen, die ik op mijn wegen tegenkom en werkelijk, dat zijn er vele”, 133. „En als je begonnen bent met God te wandelen, ja dan wandel je maar door, het hele leven is één uit wandelen gaan”, 134. (Wie denkt hier niet aan Henoch?)

—o—

Het aanspreken van onze Vader met „jou” klinkt de Calvinist vreemd in de oren. Wij hebben (in dit blad) al eens uiteengezet: dat in ons land de vertrouwelijke jij-vorm door toevallige omstandigheden is weggefallen — terwijl die in Duitsland en Frankrijk en in het Fries bewaard

is. Wij zullen hier even over heen moeten komen.

De schrijfster bad nooit voor zichzelf (vond dat kinderachtig) maar altijd voor anderen. Want „als men voor iemand bidt stuurt men hem iets van zijn eigen krachten”, 13. Ze acht zichzelf „Gods uitverkorene, omdat ze zoveel krachten krijgt, dat ze alles dragen kan”, 138. Ze „heeft het nog zo fantastisch goed”, 141. „Het gaat me zeer goed, mijn God”, 142. Ze verbaast zich over die Joden, die „niet in hún klauwen willen vallen”; en meent dat we in niemands klauwen vallen, wanneer we in Gods armen rusten. En zegt, onder de druk van de gruwelijkste omstandigheden: „dit is een tijd om in toepassing te brengen: hebt uw vijanden lief. Men moet toch geloven (= doen) dat zo iets mogelijk is?” 144. „Ik zal niet ingrijpen, maar vertrouwen. Ik zal jou je eigen raadsbesluiten laten, mijn God”, 146. „Ik heb momenten, waarin ik me voel als een klein vogeltje, verborgen in een grote beschuttende hand”, 146.

Als ze ziek ligt in het kamp te Westerbork schrijft ze: „Dat een klein mensenhart zo veel kan beleven, mijn God, zo veel kan lijden en zo veel kan liefhebben. Ik ben er je zo dankbaar voor, mijn God, dat je mijn hart hebt uitgekozen in deze tijd, om alles te ondergaan wat het heeft ondergaan”, 150. „Ik heb de mensen zo verschrikkelijk lief, omdat ik in ieder mens een stuk van jou liefheb, mijn God. En ik zoek jou overal in de mensen en ik vind vaak een stuk van jou”, 150. Ze jubelt „dat het goed en mooi is, in jouw wereld te leven, ondanks wat wij mensen elkaar aandoen”, 152.

Van haar leermeester, die kort voor de oproep naar Westerbork is overleden, noteert ze dat deze „geträumt hat, dass Christus mich getauft hat”; een heerlijke openbaringsdroom van de man, die haar de weg tot God leerde. „Het allerdiepste en allerrijkste in mij, waarin ik rust, dat noem ik God”, 155. „Er is zo’n volmaakt geluk in me, mijn God”. „Ieder huis” (= mens) „zou men moeten maken tot een gewijde woning voor jou, mijn God”, 157. „Veel mensen zijn nog hiërogliefen voor me, maar langzaam leer ik ze ontcijferen. Het is het mooiste wat ik ken: het leven bijeen te lezen uit de mensen. Ik dank je, mijn God, dat je me steeds beter leert lezen”, 158.

Tussen haar dichters, schrijvers en bloemen heeft Etty het leven zo liefgehad, 161. „Men moet werken met de ontoereikende krachten die men heeft”, 161. En leren „het zichzelf ver-

Afval

Het is jammer dat ds Van der Haar zich zo te buiten gaat in noten. Want hij is denk ik wel iets op het spoor als hij stelt dat de nazaten van veel Afgescheidenen en Dolerenden nu in heel kwalijk vaarwater zijn terecht gekomen. Ik vermoed dat dr W. Aalders gelijk heeft als hij het zoekt in het chiliaistische bij Kuiper, die daarin erfgenaam was van Da Costa. Ik citeer

uit Aalders' artikel over „Kohlbrügge en het Neo-Calvinisme”. „Wat is nu eigenlijk het gevaar van elk chiliastisch drijven? Het is in wezen het verabsoluteren van wat slechts betrekkelijke, voorlopige, tijdelijke waarde heeft. Het kwalijke van elk chiasme is dat het datgene wat slechts „handgeld, onderpand, kennen-ten-dele is, tot volstreckte waarheid proclameert; dat het datgene „wat ons bovendien geschonken wordt” (Matth. 6 : 33), tot een laatste waarde maakt... Chiasme voert dus automatisch tot saecularisatie omdat het het goddelijke verwereldlijkt en het eeuwige vertijdelijkt. En dat is het nu, wat zich dan ook als een geestelijke drama voltrokken

heeft in de Gereformeerde Kerken, de Vrije Universiteit, en de Anti-Revolutionaire partij”. Dat is dieper en beter dan de rancune van ds Van der Haar, die tot niets leidt en die ook onbillijk is tegenover b.v. de Christelijke Gereformeerde Kerken, die deze doperse ontwikkeling bij Kuiper niet mee hebben gemaakt en die daarom voor veel gevaren bewaard zijn gebleven. En: zijn daar geen 'bevindelijke' predikers meer?

Het is goed dat het boek van Klugkist Hesse vertaald is. Nu ja, vertaald.

Alles wat ik stelde is niet met de bedoeling af te raden het boek te lezen. Integendeel. Het is een goed

boek. Trekt U zich van de noten niets aan en lees. Het geeft inzicht in veel van wat ons nú bezig houdt. En de dolerende! ds H. Hoekstra, door Aalders met sympathie geciteerd heeft gelijk... „Het ware dunkt mij, goed als Kohlbrügge méér bij onze gereformeerde predikanten bekend ware...” Dat was Hoekstra's opinie in 1887. Dat oordeel is nu nog geldend.

Willem de Clercq heeft eens gehoopt dat Kohlbrügge een brug zou kunnen slaan tussen de meer lijdelijke groep van het Réveil en de meer reformatisch gezinden. Dat is dunkt me nog mogelijk. Maar dan moeten we wel eerlijk met Kohlbrügge omgaan.

giffenis schenken voor fouten en misstappen. Het kunnen aanvaarden, grootmoedig aanvaarden, dat men fouten maakt en misstappen be- gaat", 160.

—o—

Als het u duidelijk is geworden, dat dit kostbare boek veel vragen opwerpt, moet ook het hoofdstuk van de seks worden aangeroerd. De schrijfster heeft voor zichzelf (en niet voor ons) een aantal liefdesverhoudingen genoteerd. Ze achtte zich ongeschikt voor het huwelijk met slechts één man; ging in haar naastenliefde metterdaad met meerdere goede vrienden intiem om.

Dat wordt niet nauwkeurig omschreven, laat staan in het platvloerse jargon van de moderne roman. Maar het zou niet juist zijn, haar aantekeningen over haar seksueel gedrag weg te laten, teneinde haar geestelijke groei beter in ons straatje te doen passen.

Inderdaad heeft de schrijfster een liefdesleven geleid, waarover ze niet enthousiast is. Maar als we trachten haar polygame liefde te verstaan, moeten we in rekening brengen dat ze niet christelijk, zelfs niet Joods-tritioneel, is opgevoed; en dat ze in een tijd leefde, waarin voor de meeste mensen in het heimelijke alles geoorloofd was, wat voor de meeste mensen vandaag openlijk aanvaardbaar is. Wanneer al tien, twintig jaar geleden enquêteur werd vastgesteld, dat geen vijf procent van de Haagse meisjes als maagd het huwelijk in ging (en dat werd vastgesteld) dan moeten we maar niet al te snel de staf over Hetty breken. Want vijf procent was niet voldoende om alle gereformeerde meisjes uit te zonderen.

Laten we liever elk bedenken wat er binnen of buiten ons huwelijk verkeerd ging. En als we in dat zelfonderzoek mochten blijven steken: bedenken wat de Heiland zei tegen een vrouw, die in zonde gegrepen was; resp. tegen een buitenechtelijke Samaritaanse vrouw. Haar is veel vergeven!

We menen de schrijfster recht te doen met haar latere aantekeningen over dit onderwerp door te geven. „Al die avonturen en verhoudingen hebben me ongelukkig gemaakt", 22. „Verfloekte erotiek", 30. „Het is moeilijk, met God en je onderlichaam beide op goede voet te staan", 37. „De vrouw zoekt de concreetheid van het lichaam, niet de abstractheid van de geest", 42. „God heeft me nooit een man gestuurd", 53. „Mijn hart is heel wild, maar nooit voor één mens, voor alle mensen", 55. „Ver- gaan aan een mens is over — misschien blijft een „vergeven" aan God", 73. Haar vriendin „zoent als een bakvis — maar tegenover God is ze rijp en zeker", 74. „In omhelzingen kun je geen gevoelens uitdrukken, juist in zijn armen ontglipt hij me", 79.

„Het enige menswaardige gebeuren dat ons is overgebleven: het knielen voor God", 141. „Zou men op de duur gaan leren: dat de liefde tot de mens zoveel meer gelukbrengend en vruchtdragend is dan de liefde tot de (andere) sekse?" 180. „Twee gevouwen handen en een gebogen knie. Het is een gebaar, dat ons Joden niet is overgeleverd. Ik heb het moeizaam moeten leren. Het is mijn intiemste gebaar, intiemer dan ik heb in het samenzijn met een man", 181.

„Mijn God, ik ben je zo dankbaar, dat je me zo'n leven hebt willen geven", 182. „Je hebt me zo rijk gemaakt, mijn God, laat me ook met volle handen mogen uitdelen", 192. „Mijn leven is geworden tot een ononderbroken samen- spraak met jou, mijn God", 192.

(slot volgt)

W. Smouter / Dalfsen

Breukelen vanaf de zijlijn (7)

Vooraf

U was gewend, deze rubriek aan te treffen geschre- ven door A. P. de Boer. Door drukke bezigheden is hij echter niet langer in staat dit werk te doen. Op grond van reacties die ik van meerdere kanten hoorde, kan ik met zekerheid zeggen, dat zijn be- grijpelijke en snedige commentaar op de Lande- lijke Vergadering zeer gemist zal worden. Inmid- dels plukte de redactie een ander van de zijlijn, vandaar dat het verslag nu uit Dalfsen komt.

Een onverwacht einde

Wat niemand had verwacht, is zaterdag 30 januari in Breukelen gebeurd: de Landelijke Vergadering is voorlopig gesloten. Op het eind van de vorige zitting, dat was op 31 oktober vorig jaar, zag dat er bepaald niet naar uit. Na een chaotische be- spreking van een hele middag was het toen niet gelukt om ook maar één stap verder te komen in de bespreking van de dertig artikelen uit het Ak- koord van kerkelijk samenleven die nog moesten worden vastgesteld. Het is een goed idee gebleken om een commissie ruim de tijd te geven voor de voorbereiding van deze bespreking. Ds J. C. Janse van Zaandam heeft daarin een werkzaam aan- deel gehad.

De commissie stuurde alle kerken een memoran- dum toe van acht pagina's, waarin op evenwicht- tige wijze het voor en tegen van een kerkelijk ak- koord wordt behandeld. Zo wordt er ruime aan- dacht besteed aan de bezwaren van afgevaardig- den en van kerken, die van een kerkverband sowieso niet willen weten. De commissie is het er helemaal mee eens, dat een leven-uit-het-kerkver- band en een leven-uit-het-Accoord meer kwaad doet dan goed. „Als de geest niet veranderd is, gaat het weer verkeerd in de kerken", zo wordt ge- steld. Maar tegelijk verzet de commissie zich tegen de gedachte dat dat verkeerd-gaan aan zo'n Ac- coord te wijten zou zijn. Met een keur van citaten uit Calvijn wordt betoogd, dat een kerkelijke orde gewoon nodig is, maar dat men het niet 'heils- noodzakelijk' moet noemen. Een wat uitgebreider citaat uit het memorandum van de commissie:

„Wanneer we nu de situatie overzien, kan het vol- gende opgemerkt worden: Het is niet erg dat de behandeling van dit Accoord van kerkelijk samen- leven zich over enige jaren heeft uitgestrekt. De kerken hebben er zich zodoende ruimschoots over kunnen bezinnen. Men mag dan zeggen, dat onze kerken niet eens tot de aanvaarding van een ker- kenorde kunnen komen — het heeft zijn goede kant gehad. Het ligt in de lijn van het intussen aangenomen art. 31/1: „De kerken mogen niet over elkaar heersen, maar zullen geduld met el- kaar hebben en samen de tijd van God verwach- ten, waarin Hij de weg duidelijk zal maken". In veel zaken is intussen in de praktijk naar de oude K.O. gehandeld. Enkele gemeenten hebben nieuwe gedachten in de praktijk kunnen toetsen. Ten aan- zien van art. 31-40 is op rustige wijze overeen- stemming bereikt. En verder hebben alle kerken in de lijn van de Preambule het contact met elkaar behouden, ook al was er op enkele punten verschil van gevoelen." Aldus het memorandum.

Verder wordt er dan op aangedrongen om nu toch tot het aannemen van een geregelde orde over te gaan. Er is in onze kerken voldoende oog voor het gevaar van hiërarchische structuren, zo wordt ge-

zegd, maar we moeten ook waken voor individua- listische tendenzen, want die horen helemaal bij het huidige tijdsbeeld. Met name zijn er daarom afspraken nodig over de ambten, over de bedie- ning van het Woord en de sacramenten, en over kerkelijke samenkomsten. Tot slot nog een belang- rijk citaat uit het stuk: „Niet de heerschappij van structuren, maar evenmin de heerschappij van per- sonen of groepen moet zijn kansen krijgen. De Preambule wijst uitdrukkelijk de tirannieke een- heidswang af, maar spreekt ook uit, dat de ge- meenten zich willen voegen naar het Schriftuur- lijk onderwijs voor een geordend kerkelijk samen- leven — opdat zij ook in de inrichting van het kerkelijk leven de wegen van het verbond van de Here mogen houden. Daartoe geve de Here dat deze afspraken in het Accoord mogen dienen. Wie Zijn verbond verlaat, met of zonder deze afspra- ken, breekt het hele kerkelijk leven! Maar wie Zijn verbond houdt, doet goed om zakelijk, Schriftuur- lijk, een aantal dingen te regelen — ook als ge- meenten."

Koel en klinisch toezien

Maar voordat dit memorandum en de hele zaak van de kerkorde aan bespreking toe was, sneed praeses ds H. J. van der Kwast eerst nog een ander onderwerp aan. Dat was de discussie die in Zuid Afrika gevoerd is op de synode van de Doppe- kerken over de contacten met gereformeerde ker- ken in Nederland. De situatie was daar als volgt: de Doppers hebben zelf de correspondentie met de synodaal gereformeerden verbroken. Ze hadden en hebben correspondentie met de Christelijk Gerefor- meerden, onze kerken hebben correspondentie aangevraagd en de vrijgemaakten hebben een vorm van voorlopig kerkelijk contact aangeboden. Maar aan dat laatste was een aantal voorwaarden verbonden, waaronder de eis dat de Doppers met óns geen contact mochten aangaan. Nu lijkt dat allemaal ver van ons bed, maar er zit dit achter, dat onze zendelingen al jaren lang intensief met de Doppers samenwerken, en dat deze samenwer- king er zeer mee gediend zou zijn, wanneer er ook officiële contacten komen. De situatie van het mo- ment is echter, dat de Doppersynode dat voorals- nog niet aandurft, ondanks het positieve advies van hun eigen deputaten. Dat komt onder meer door een venijnig memorandum dat de vrijge- maakte synode naar Zuid Afrika stuurde, en waarin ons de meest wilde verwijten van leervrij- heid en modernisme worden gedaan. Verder wor- den nog eens opnieuw verscheidene van onze over- leden predikanten veroordeeld.

In Breukelen sprak ds Van der Kwast zijn ontstel- tenis uit over de harde toon waarop hier door de Vrijgemaakten is gesproken. Hij vroeg zich af of er dan helemaal geen besef van verbondenheid meer is. Met nadruk zei hij dat hij daarmee niet bedoelde en oppervlakkig christendom boven ge- loofsverdeelddheid uit, maar een besef van gemeen- schap in Christus ondanks kerkelijke geschillen. „Het is dan ook bedroevend, wanneer we prof. Kamphuis en ds De Vries aan het werk zien met hun memorandum over onze kerken, bijgewerkt tot de laatste landelijke vergadering en het jongste nummer van Opbouw, om onze kerken aan te kla- gen. Met ds Velema zeg ik: al zouden zij voor 200 procent gelijk hebben, dan vind ik die metho- de nog verwerpelijk.

Is er dan niets meer over van een verbondenheid in Christus, moet men zich rechtvaardigen met onze zonden en gebreken? Hoe ver zijn we hier verwijderd van wat Paulus zegt in Gal. 6:1. „Broeders, zelfs indien iemand op een overtreding betrapt wordt, helpt gij die geestelijk zijt hem te- recht in een geest van zachtheid, ziende op uzelf. Gij mocht ook eens in verzoeking komen." Zo zei ds Van der Kwast in zijn openingswoord. Hij noemde het een slechte zaak om eenvoudig koel en klinisch toe te zien of een kerkeraad mis- schien een steek laat vallen, om dat dan zonder wederhoor door te brieven naar het buitenland.

30 artikelen in één klap

Ds J. Bouma van Loosdrecht legde als rapporteur van de commissie voor het kerkverband nog eens

uit dat het Akkoord niet als keurslijf bedoeld is. Het is goed om vast te leggen, ook naar buiten toe: zo ziet onze huishouding er uit, daar mag men ons aan houden, zo zei hij. Aanvankelijk kwam nog een enkele spreker aan de beurt met bezwaren tegen zo'n Akkoord. Zo vroeg ouderling Van de Dool zich af waar het eigenlijk op is gebaseerd dat er drie ambten zouden zijn. Is een predikant niet een ouderling als de anderen, zo vroeg hij. Toen kwam echter ds G. van de Brink overeind, en stelde de vergadering voor om niet verder te gaan op deze weg, maar nu in één klap alle resterende dertig artikelen aan te nemen. Hij somde op welke eindeloze rij van besprekingen aan dit onderwerp al is besteed, en hij liet weten dat hij onmogelijk kon blijven functioneren in de commissie voor contact en samenspreking met onder meer de christelijk gereformeerden, wanneer er nu geen kerkorde werd aanvaard. Ds Bouma ondersteunde dit voorstel namens de commissie.

Een peiling

Na een pauze liet ds L. W. G. Blokhuis weten, dat het in één klap aanvaarden van dertig artikelen in elk geval geen voorstel van de hele regio Schiedam was. Hij wilde de commissie graag geloven, dat het Akkoord niet bedoeld was als reglement of als kerkwet, maar was toch bang dat de praktijk anders zal zijn. Wij houden ons aan de grondlijnen van de Dordtse Kerkorde, en dat moet maar genoeg zijn, zo vond hij.

Ds C. van Leeuwen deelde mee, dat de regio Utrecht de dertig artikelen acceptabel vindt, en alles tegelijk wil aannemen om te voorkomen dat zo'n Akkoord anders te gewichtig wordt. Ouderling P. Klein uit Rijswijk attendeerde erop, dat er nu wel mooie interpretaties van het Akkoord werden gegeven, maar dat die niet meegaan bij de uiteindelijke vaststelling. Te gemakkelijk wordt zo een traditie schijnbaar onderbouwd met de Schrift, zo vond hij. Daarentegen zei ds J. Houtman namens de vier afgevaardigden van de regio Harderwijk, dat hij wel voelde voor het voorstel van de Brink. We moeten dit alles ook niet al te zwaar nemen, het is Gods Woord niet, zo zei hij.

We noemen al deze afzonderlijke sprekers, om wat kleur te geven aan het antwoord van ds Bouma. Die stelde vast, dat er wel twee heel verschillende groepen waren, maar dat het verschil eigenlijk niet levensgroot was. Inderdaad was het opvallend, dat er enerzijds afgevaardigden waren die vuurbang waren voor een gewichtige kerkorde, en anderzijds afgevaardigden die akkoord wilden gaan om de kerkorde niet al te gewichtig te maken. Maar afgevaardigden die echt zelf een gewichtige kerkorde wilden, hebben we in Breukelen (anders dan in Wezep) niet gehoord.

Toen de praeses een peiling liet houden, bleek er al een ruime meerderheid voor het voorstel van de Brink te bestaan.

Minstens acht afgevaardigden ...

Na de middagpauze werd dit voorstel dan ook in stemming gegeven, en bij die gelegenheid werd het goedgekeurd met 34 stemmen voor, zes stemmen tegen bij vier onthoudingen. Zo waren alle dertig artikelen aanvaard conform het voorstel van de commissie. „Ik hoop niemand te kwetsen, wanneer ik daarover mijn vreugde uitspreek” waren de wat raadselachtige woorden van praeses Van der Kwast.

Nu kan niet zonder meer gezegd worden, dat we nu definitief een kerkorde hebben. Want op grond van het reeds aangenomen artikel 38 maakten meer dan acht afgevaardigden gebruik van hun recht om een voortgezette Landelijke Vergadering binnen zes maanden aan te vragen. Daarin zullen niet de verschillende regio's vertegenwoordigd zijn, maar iedere gemeente afzonderlijk. Niet dat dan de hele discussie opnieuw begint, want ds Van der Kwast herinnerde met nadruk aan de richtlijnen die voor zo'n vergadering in Wezep al gegeven zijn (zie notulen Wezep, punten 162 en 171). Dat betekent, dat op die vergadering voorstellen die haaks op het nu aangenomen staan, niet ontvanke- lijk zijn. Het kan daar slechts om amendementen gaan, die vantevoren moeten zijn ingediend.

Artikel 39 en 40

Behalve de benoeming van commissies restte nog slechts één onderwerp, namelijk de vaststelling van artikel 39 en een invoeging in art. 40. Met slechts twee onthoudingen ging de vergadering hiermee akkoord. Dat betekent, dat artikel 39 luidt: „De kerken dienen de eenheid van alle in belijdenis en leven gereformeerde kerken in Nederland en daarbuiten, ook als die een ander gebruik hebben.” En in artikel 40 is toegevoegd, dat de orde niet alleen wordt gewijzigd wanneer de kerken daarmee gediend zijn, maar „ook als dit bevorderlijk is voor de oefening van de gemeenschap met kerken van eenzelfde belijdenis.”

Na een dankwoord van tweede praeses, ds A. H. Algra, werd de Landelijke Vergadering van Breukelen voorlopig gesloten door ds Van der Kwast.

Snippers

— „Heeft de commissie ook voorkeur voor de wijze van behandelen van dit onderwerp?” vroeg ds Van der Kwast bij het begin van de behandeling van de dertig artikelen. De vergadering hield de adem in, toen ds Bouma antwoordde: „Nee, dat laten we geheel aan de praeses over”.

— Toen ds Blokhuis duidelijk wilde maken dat een Akkoord al gauw een wet wordt, gebruikte hij het volgende voorbeeld. „Kerkelijke vergaderingen, ja zelfs adviezen worden in de praktijk als bindend ervaren. Neem bijvoorbeeld het Apeldoorn-advies...”

— „Praeses, is er soms een stemming aan de gang?” vroeg een van de afgevaardigden, toen anderen spontaan en ongevraagd opstonden om een voortgezette vergadering aan te vragen. Later stelde de praeses dit punt ordelijk aan de vergadering voor. Het aardige is echter, dat dit helemaal niet nodig was. Zo'n voortgezette vergadering had niet moeten worden uitgeschreven op grond van artikel 38, maar

op grond van artikel 40, en dat zegt dat iedere wijziging of toevoeging aan het Akkoord zo'n voortgezette zitting vereist. Dat artikel is in Wezep aangenomen...

— Overigens liet het moderamen al weten, dat de termijn van zes maanden 'soepel' zal worden gehanteerd, omdat de zomervakantie er tussen zit.

— In september of oktober zal nu de voortgezette vergadering plaatsvinden, op een nader te bepalen plaats.

de redactie ontving

Henry M. Morris, *De schepping wetenschappelijk bekeken*, „korte introductie tot het brede terrein van de scheppingsleer”. Bijna 50 blz., f 8,15; Buitten en Schipperheijn, Amsterdam.

Walter Trobisch, *Ik ben zestien*. Briefwisseling met jongens en meisjes. 172 blz., f 15,90; uitgegeven door Oosterbaan & le Cointre, Groes.

A. R. Millard, *Stof en stenen*, Archeologie en het Oude Testament. 72 blz., f 6,90; Oosterbaan & le Cointre, Goes.

Scherven zonder geluk. Gedachten over echtscheiding en over wat een mens dan beleefd, door prof. dr K. Runia e.a. 125 blz., f 13,90; Oosterbaan & le Cointre, Goes.

ingezonden

Uit De Wekker (orgaan van de Chr. Geref. Kerken in Ned.) van 22 jan. j.l. nemen we 't volgende artikelje van mr. Verplanke over.

Wet Gelijke Behandeling

Zoals zo langzamerhand alle lezers wel bekend zal zijn, heeft het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk vorig jaar september een voorontwerp van een wet gelijke behandeling (zgn. anti-discriminatiewet) gepubliceerd met de bedoeling, dit in publieke discussie te brengen. Reacties worden vóór 1 februari a.s. ingewacht, waarna zal worden bezien, of er een werkelijk wetsontwerp bij het parlement zal worden ingediend en hoe dat er uit zal zien.

Allerlei organisatie en particulieren hebben op dit voorontwerp gereageerd en uit de kring onzer Kerken is van verschillende zijden gevraagd, of ook Deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid niet zouden moeten reageren. Persoonlijk en als secretaris van Deputaten ben

ik van mening, dat zulk een reactie stellig aanbeveling verdient, maar dat ten departemente veel meer indruk zal maken een reactie van de gezamenlijke Kerken in Nederland, zoals verenigd in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) waarin, naast onze eigen Kerken, participeren de RK Kerk, de Ned. Herv. Kerk, de Doopsgezinde en de Remonstrantse Broederschap, de Bond van Vrije Ev. Gemeenten, de Ned. Geref. Kerken, de Oud-Katholieke Kerk en de drie Joodse Kerkgenootschappen, terwijl bovendien het Leger des Heils en de Ned. Protestantenvond door een waarnemer zijn vertegenwoordigd, zodat het CIO de spreekbuis kan zijn van de overgrote meerderheid van kerkelijk Nederland.

In dat CIO mag ik onze Kerken representeren, zodat ik aldaar in de op 15 januari j.l. gehouden vergadering de vraag heb voorgelegd, of niet een gezamenlijke, van het CIO uitgaande reactie op het bewuste voorontwerp aanbeveling zou verdienen. Tot mijn grote vreugde bestond er te dien aanzien grote eenstemmigheid: ook in andere Kerken bleek de behoefte aan een gezamenlijke reactie te bestaan.

Het volgende zal nu geschieden. Het CIO zal vóór 1 februari het departement berichten, dat op korte termijn een gezamenlijke reactie te verwachten is. Die reactie moet worden voorbereid door een kleine commissie, waaraan ook prof. Velema meewerkt, en definitief vastgesteld in de volgende CIO-vergadering D.V. op 5 maart a.s. Ik hoop deze reactie daarna in De Wekker te publiceren.

Kerkeraden en lezers kunnen dus gerust zijn: er komt een (inter)kerkelijke reactie, die naar mijn overtuiging ten departemente meer gewicht in de schaal zal leggen dan reacties van individuele Kerken.

kerknieuws

Doesburg/Velp — Op 31 januari deed ds W. in 't Hout in de avonddienst zijn intrede in de gemeente Doesburg/Velp, nadat hij eerder die dag door ds J. D. Janse, zijn vriend en leermeester, in het ambt van Dienaar des Woords was bevestigd. In zijn preek over 2 Tim. 3 : 14-17 wees ds Janse op het instrumentarium waarvan Herders en Leraars zich moeten, mogen en kunnen bedienen. Zoals Paulus schrijft aan Timotheus zijn alleen de heilige schriften de geschikte instrumenten om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid.

Ds in 't Hout wees in zijn preek over Joh. 3 : 29 op de verhouding tussen Christus en Zijn volk als die tussen een bruidegom en zijn bruid. De vriend van de Bruidegom, Johannes, verheugt zich over die liefdesverhouding nadat hij de bruid geleid heeft tot de Bruidegom. Ds in 't Hout sprak de hoop uit de gemeente Doesburg/Velp te mogen wijzen op de liefde van haar Bruidegom, Christus Jezus, opdat ook deze gemeente meer en meer, in woord en daad, gaat leven als bruid van Christus.

Ontmoetingsdag ambtsdragers — Ds Chr. Geref. en Ned. Geref. Kerk van Kampen en IJsselmuiden organiseren een tweede Landelijke Ontmoetingsdag voor ambtsdragers. De eerste vond plaats in maart 1980 te Amersfoort, de tweede zal plaatsvinden op 13 maart te Kampen. Vergaderplaats: Eben Haëzerkerk, Buitennieuwstraat 69. Aanvang: 10.30 uur (ontvangst en begroeting tussen 10.00 en 10.30 uur.) Thema: „Wat moeten wij doen om allen uit beide kerken mee te krijgen in de toenadering”. Het thema zal worden ingeleid door br. D. Koole (Den Haag) en ds G. Roukema (Lelystad).

Heerenveen — Wegens het a.s. vertrek naar Ede zal ds W. J. v. d. Linde op zondag 21 februari afscheid nemen van de gemeente van Heerenveen. Dit zal gebeuren in de middagdienst, die zal beginnen om 15.30 uur in het kerkgebouw van de Ned. Herv. Gemeente aan de Fok in Heerenveen. Ds v. d. Linde was precies acht jaar aan de gemeente van Heerenveen verbonden.

Cor en Trudy Bos — We ontvingen een schrijven over deze leden van de gemeente Dronten: Indertijd hebt u een brief ontvangen van de thuisfrontcommissie van Cor en Trudy Bos.

Hierin werden hun plannen uiteengezet om te komen tot uitzending naar Bangladesh. De uitzendende organisatie is de Bijbelse- en Medische Zendingsgemeenschap.

Na een verkorte eenjarige cursus aan een zendingsschool in Engeland en een verblijf van enkele maanden in Dronten ter voorbereiding, is het nu dan zover gekomen.

Op Oudejaarsdag ontvingen zij een aantal brieven uit Bangladesh, w.o. een fotocopy van de officiële „verklaring van geen bezwaar”.

Het Ministerie van Land- en Bosbouw van Bangladesh gaat er dus mee akkoord, dat Cor de vacature van marketing-deskundige gaat vervullen op het project Kamalganj. Trudy gaat waarschijnlijk werken onder vrouwen en/of kinderen.

Zaterdag 9 januari zijn zij van Schiphol vertrokken: eerst naar New Delhi (India), waar ze drie weken een korte oriëntatiecursus volgen. Daarna gaan ze naar Dacca (Bangladesh) om het Bengali te leren, tot het eind van dit jaar. Ze hopen in dit jaar dan dienstbaar te zijn in de plaatselijke gemeente.

De zendingsarbeiders van de BMZG worden ondersteund door zogenaamde team-supporters (thuisfront). Dit zijn de mensen, die door gebed en/of financiële hulp de zendingsarbeiders in staat stellen effectief te werken aan de opdracht het Evangelie in Azië uit te dragen.

U kunt op de hoogte gehouden worden door een rondzendbrief (vier keer per jaar) van Cor en Trudy persoonlijk, zodat U gericht voor hen kunt bidden.

Daarnaast is financiële steun ook belangrijk; de reis- en verblijfskosten zijn hoog.

Zeilkamp Eindhoven 1982 — Zoek je een goedkope vakantie voor de komende zomer? Dat kan, van 17 t.m. 31 juli wordt het „Zeilkamp Eindhoven 1982” georganiseerd in Terhorne (Fr.). We gaan ons dan weer bezighouden met zeilen, bijbelstudie en vele andere gezellige activiteiten. De leeftijd is 18-25 jaar en de kosten bedragen dit jaar f 295,-. Het kamp is toegankelijk voor jongeren uit het hele land, dus laat je niet afschrikken door de naam. We hebben nog tekort aan ervaren schippers, ben je een geoefend zeiler, bel ons dan eens op.

Als je er wat voor voelt, geef je dan snel op er is plaats voor plm. 25 mensen. Opgave (en inlichtingen) bij: Sander Klos, Robert Stolzstraat 56, Hengelo (Ov.), tel. 074-774534, Thea Mooiweer, Lasondersingel 105 Enschede, tel. 053-355749.

Maastricht — In het najaar van 1974 nam ds H. Amelink, die met vervroegd emeritaat was gegaan na de gemeente van Langerak vele jaren te hebben gediend, de zorg voor de kleine gemeente van Maastricht over van ds M. Bakker, die naar Haarlem was vertrokken. In het afgelopen jaar zag ds Amelink zich om gezondheidsredenen genoodzaakt de (toenemende) werkzaamhe-

den in Maastricht te beëindigen en vertrok hij naar Aalten.

De kerk van Maastricht, gesteund door de regiokerken en door bijval van vele kerken in het land, heeft gemeend te moeten en te kunnen overgaan tot het beroepen van een predikant die de zorg op zich zou willen nemen, niet alleen voor de geïsoleerde gemeente maar ook voor een gesprekskring die ontstaan is in samenwerking met In de Rechte Straat. In cand. J. D. Smit werd iemand gevonden die deze taak wilde vervullen; hij nam 6 oktober j.l. het op hem uitgebrachte beroep aan. Er werd een geschikt huis voor hem en zijn vrouw gevonden. Groot was de vreugde dat cand. Smit op zondag 3 januari j.l. in het ambt van dienaar des Woords kon worden bevestigd en zijn intrede kon doen.

In de morgendienst van 3 januari werd het Woord bediend door ds D. K. Smit, emerituspredikant te Dalfsen, de vader van cand. J. D. Smit. Als tekst had hij gekozen Joh. 21 : 15-17. Hierin wordt verteld dat Jezus aan Petrus driemaal vraagt of hij Hem liefheeft en op Petrus' bevestigend antwoord driemaal laat volgen: „Weid Mijn schapen” (in verschillende bewoordingen). Na de prediking vond de bevestiging plaats.

In de middagdienst, die om half vier aanving, deed ds J. D. Smit zijn intrede met als tekst 1 Petr. 2, de verzen 9 en 10 („Gij echter zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterschap, een heilige natie, een volk (Gode) ten eigendom, om de grote daden te verkondigen van Hem, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht: u, eens niet zijn volk, eens zonder ontferming, nu in zijn ontferming aangenomen.”).

Onder gunstige weersomstandigheden hadden plm. 80 belangstellenden: leden van de gemeente van Doorn, Wolfheze en Eindhoven en familie en vrienden van ds Smit en zijn vrouw, de tocht naar Maastricht ondernomen. Het kerkgebouw (van de Eglise Wallonne) was dan ook bijzonder vol. Na afloop van de dienst werden dominee en mevrouw Smit toegesproken door br. Buiten namens de kerkeraad, door ds Postma van Eindhoven namens de kerk van Eindhoven en namens de regio, en door de heer Hoen, loco-burgemeester van Maastricht, waarna ds Smit een woord van dank sprak.

In een blijde sfeer werd aan ds Smit en zijn vrouw de hand gereikt en kon men elkaar ontmoeten in de zijzaal, waar koffie met cake werd aangeboden. Vanuit de zijzaal kon men al dwalend de achterzaal bereiken, waar een krachtige erwtensoep werd geserveerd. Deze was

ONTMOETINGS DAG 1982

zaterdag 24 april a.s.

VELUWEHAL
BARNEVELD

eigenlijk bestemd voor reizigers naar verre streken maar viel zo in de smaak dat ook vele anderen ervan profiteerden; gelukkig was er voldoende.

Het was hartverwarmend op een dag als deze de inzet van de eigen gemeente mee te maken en de belangstelling van zovelen te onder- vinden.

L'ABRI

De lezingen in Eck en Wiel beginnen om 15.00 uur, om 14.45 uur wordt er thee gedronken.

13 februari: Utrecht-zaterdag, drs W. G. Rietkerk: De relatie van de mens tot zichzelf. Bijbelstudie drs G. Officer.

20 februari: Dr H. G. Geertsema.

27 februari: Drs G. Birtwhistle: kunstlezing.

6 maart: Ds N. Cornelisse: het recht op zelfdoding - n.a.v. het boek van prof. H. M. Kuitert: Gewenste dood.

13 maart: Utrecht-zaterdag: Dr H. G. Geertsema.

20 maart: Yvonne Lievaart: grafstenen spreken. Yvonne Lievaart studeert kunstgeschiedenis aan de Vrije Universiteit.

27 maart: Al Wolters: Bijbelse wereldbeschouwing en wetenschap. Dr Wolters is docent aan het Institute for Christian Studies in Toronto, Canad.

In formatie voor bestellen van l'Abri-lezingen: Centrum voor reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 149, 3600 AC Maarssen, tel. 03465-60945/69192.

Giro 1209598.

Bankgiro 539043796 (ABN)

Vood al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken folders enz.

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Kamperen ???

Dat moet u ook eens doen.

Besprek een plaats
op een
mooie camping
in Voorthuizen.

REKREATIECENTRA

„Ackersate - Berkenrode”

Voorthuizen - Harremaatweg 26
Telefoon 03429-1274

Kerkeraad en gemeente van de Ned. Geref. Kerk te Deventer geven met verslagenheid kennis van het plotseling overlijden van hun mede-broeder en ambtsdrager

W. VAN DER KOLK

Zij gedenken dankbaar de vele en belangrijke arbeid, door hem in en voor de gemeente verricht.

Geve de HERE zijn vrouw en kinderen troost met Zijn trouwe en onwankelbare beloften.

Openb. 14 : 12-13.

Voor de kerkeraad,
Ds A. den Boer, praeses
J. Bloemendal, scriba

TE HUUR

van particulier 6 pers. nieuwe appartementen in het gezellige Tiroler Axams, een ideaal oord voor

WINTER en ZOMERVAKANTIE'S

In het gebouw vele extra's zoals: zwembad, sauna, stube, was- en droogmachine's.

Bij vroegtijdige reservering, meerdere appartementen gelijktijdig te reserveren.

Aantrekkelijke all-in-prijzen.

Voor informatie: 071-411115 en 01862-2596.

Zoekt U voor Uw vakanties iets anders?

Evangelische Camping „t Belofde Land”

biedt U

een afwisselend programma tijdens Paas-, Zomer- en Herfst-vakantie.

Bovendien beschikken wij over groepsaccommodatie. Speciale tarieven in voor- en naseizoen.

Reserveringen na 3 januari 1982.

Vraag folder.

Bosweg 17, Voorthuizen, tel .03429-2942

ADVERTENTIES MOETEN UITERLIJK DINSDAGMORGEN OM 10 (TIEN) UUR TER DRUKKERIJ ZIJN!!!

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

Er is Hoop!

In iedere brievenbus van Nederland een evangeliserend magazine.

Over enkele weken start Project '82, de nationale evangelisatie-actie.

Doel: het Nederlandse volk oproepen zich tot God te keren. Het thema van de actie: 'Er is Hoop' wordt via kranten, tijdschriften, radio en T.V. bekend gemaakt.

Honderden kerken en christelijke organisaties bereiden zich plaatselijk voor om op de actie in te haken. Duizenden christenen zullen op persoonlijke wijze getuigen van het hoopvolle nieuws.

Evangeliserend Magazine.

In het kader van Project '82 wordt de 1e week van maart een evangeliserend magazine verspreid. Een kleurrijk, goed verzorgd blad van 48 pagina's.

Het is de bedoeling dit blad in heel Nederland huis-aan-huis te verspreiden. Of dat lukt hangt af van de Nederlandse christenen. Ook van u dus!

Helpt u ook mee?

Wij vragen uw steun voor de verspreiding van het Evangelie in ons land. Door twee kwartjes te geven kunt u er voor zorgen dat in één Nederlands gezin de 'boodschap van

hoop' doorklinkt.

Voor f 50,- 'adopteert' u honderd huishoudens. Een unieke mogelijkheid voor u om de opdracht van onze Here - het Evangelie verkondigen - uit te voeren. En... het is héél hard nodig.

Prof. dr. ir. J. H. van Bommel
(voorzitter Evangelische Alliantie)

In een tijd met het gevoel van machteloosheid rondom ons spreekt het thema: 'Er is Hoop' mij bijzonder aan. Het is het beste nieuws voor nu en later.

Ds. H. G. Koekkoek (bapt. pred.)

Project '82 biedt de christenen van Nederland de mogelijkheid gehoorzaam te zijn aan de opdracht van de Here: 'Gij zult Mijn getuigen zijn.'

Ds. C. van Andel (ned. herv. pred., lid nat. comité Project '82)

Dicht bij huis wil de Here God ons gebruiken in Zijn grote project van Marcus 16:15. Laten wij ons gebruiken met Woord en Daad? Nu kan het nog...

Antwoordbon

Ja, ik help mee hoopvol nieuws te verspreiden. Ik wil de boodschap van het Evangelie laten brengen in _____ huishoudens. Het bedrag van f _____ heb ik overgemaakt/maak ik over/ stuur ik hierbij d.m.v. betaalkaart/cheque.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode/Plaats: _____

Bon in een open envelop zonder postzegel zenden aan: Project '82, Antwoordnummer 2000, 3940 VB Doorn, Tel. 03430-5841.

PROJECT'82

Postbus 272, 3940 AG Doorn, Banknr. 63.91.91.924
Banque de Paris et des Pays-Bas. Postgiro 7782.

